

PSİKOLOJİK DANIŞMA SÜRECİNİN GÖZLEMİNDE YÖNTEMSSEL FARKLILIKLAR

İsmail SANBERK*

ÖZET

Psikolojik danışma bir etkileşim sürecidir; bu süreçte danışman ile danışanın iletileri karşılıklı bağımlılık göstermektedir. Danışma esnasındaki danışan ve danışman davranışlarının ne şekilde inceleneceği araştırmanın amaçlarına ve sınırlılığına bağlı olarak farklılaşmaktadır; bununla birlikte yöntemsel tercihler farklı araştırma bulgularına ulaşılmasına neden olmaktadır. Danışma sürecini inceleme konusu yapan araştırmalarda kullanılan yöntemlerin heterojen olması araştırma bulgularının bütünleştirilmesini güçleştirmektedir. Farklı kategori (gözlem) sistemleri, araştırma odakları (danışman, danışan ve etkileşim) ve perspektifler (danışman, danışan, bağımsız bir gözlemci) araştırma sonuçları üzerinde etkili olmaktadır. Ayrıca nelerin ve hangi oturumlardaki davranışların gözlemleneceği, gözlem biriminin (zamansal, dilbilgisel, anlamsal) ne olacağı, davranışların ne şekilde kodlanacağı (açık veya örtük içerik) ve son olarak **analiz** birimi (tematik, özneler arası ilişki, dil dışı kategoriler) bu konuda yapılan çalışmaları farklılaştırmaktadır. Bu çalışmanın amacı, danışan ile danışman davranışlarının ve aralarındaki etkileşimin gözleminde ne gibi yöntemsel tercihlerin olabileceği ile ilgili eğilimleri ve tartışmaları incelemektir.

Anahtar Sözcükler: Süreç araştırması, terapötik diyalog, konuşma eylemi, gözlem

METHODOLOGICAL DIFFERENCES IN OBSERVATION OF PSYCHOLOGICAL COUNSELING PROCESS

ABSTRACT

Psychological counseling is an interaction process; in this process, the messages of counselor and client were interdependent each other. How the behaviors of counselor and client to be examined during the counseling changes according to the goals and limitations of research. However, methodological preferences result in different research findings. Since heterogeneous research methods used in counseling process it can be said that it is difficult to combine and integrate research results. Different category (observation) systems, research focus (counselor, client and interaction) and perspectives (counselor, client, independent observer) have influence in research findings. Furthermore, what to be observed, in which session the behaviors are observed, what the observation unit (temporal, grammatical, semantic) will be, how the behaviors will be coded (explicit and implicit content) and finally the unit of analysis (thematic, the relationship between subjects, non-linguistic categories) can be changed among studied. The goal of this review was to examine tendencies and debates on how methodological preferences occur in the observation of behaviors and interaction between counselor and client.

Key Words: Process research, therapeutic dialogue, speech act, observation

*Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, PDR Anabilim Dalı, sanberk@cu.edu.tr

Psikolojik danışmada süreç, danışanın mevcut bir problem durumundan, uyumlu yaşantı ya da davranışların geliştirildiği yeni duruma ulaştırılmasıdır (Schulte, 1995). Her bir psikolojik danışma ve psikoterapi kuramı, ‘süreci’ kendi temel sayıltıları açısından ele almış ve betimlemiştir (Corey, 2008). Bu durum terapötik süreçle ilgili çalışmaların bütünleştirilmesini güçleştirmektedir. Son yıllarda süreç araştırması niteliği taşıyan çalışmalarda daha çok kuram temelli (theory-based; Luborsky, Barber & Crits-Christoph, 1990) yerine, keşif yönelimli (discovery-oriented; Hill, 1990) veya ampirik olarak desteklenmiş (empirically-supported) araştırma stratejilerinin tercih edilmiş olmasında bu kaygılar rol oynamış olabilir. Keşif yönelimli araştırma stratejisi, kuram üstü bilgiye ulaşılmasına (Hill, 1990; Schindler, 1996) ve terapötik sürecin ayrıntılı olarak betimlenmesine (Shoham-Salamon, 1990; Schiepek, 1994) olanak tanınması nedeniyle daha çok tercih edilmeye başlanmıştır (Hill, Knox, Thompson, Williams, Hess & Ladany, 2005; Beck, Friedlander & Escudero, 2006; Audeta & Everall, 2010; Valdes, Dagnino, Krause, Perez, Altimir, Tomicic & De La Parra, 2010).

Psikolojik danışma, temelde somut davranış düzeyinde gelişen danışman ile danışan arasındaki iletişimdir (Wittmann, 1990). Bu iletişimde birinin vermiş olduğu tepki, diğerinin vereceği tepkiler üzerinde belirleyici olabilmektedir. Bir diğer ifadeyle danışan ve danışman davranışları süreç boyunca karşılıklı bağımlılık göstermektedir (Sanberk, 2010). Bastine, Fiedler ve Kommer (1989) buna “transaksiyonel nedensellik” demektedir. Kiesler’e (1973) göre bir araştırmanın süreç araştırması niteliği taşıyabilmesi için danışma sürecindeki davranışların bir kısmının veya tümünün; doğrudan veya dolaylı ölçümler aracılığıyla terapötik etkileşimin analizine odaklanmış olması gerekmektedir (Akt. Plath, 1998). Mevcut çalışmaların tümünün buna odaklandığını söylemek mümkün değildir; dolayısıyla bir süreç araştırmasının ne şekilde yürütüldüğü (yöntem konusu) ve buna bağlı olarak araştırmada yönetsel sınırlılığın ne olduğu açıkça belirtilmiş olmalıdır. Psikolojik danışma sürecinde kimin-neyin gözleneceği, gözlemin kim veya kimler tarafından gerçekleştirileceği, hangi davranışların veya konuşma eylemlerinin gözleneceği, analiz biriminin ne olacağı, gözlemlenen davranışların ne şekilde kodlanacağı gibi konuların gözleme başlanmadan önce netleştirilmesinde yarar vardır. *Bu çalışmanın amacı, psikolojik danışma sürecinin veya danışma esnasındaki davranışların ne gibi yönetsel farklılıklarla incelenebileceğini tartışmak ve ortaya koymaktır.*

1. Veri Toplama Ölçme

Psikolojik danışman ile danışan arasındaki etkileşim, bunu ölçmeyi hedefleyen psikolojik ölçme araçları ile betimlenebilir. Bu sayede süreç hakkında bazı temel bilgilere dolaylı yoldan ulaşılmış olunmaktadır. Oysa, danışman – danışan etkileşiminin doğrudan gözlenmesi mümkündür ve bunun tercih edilmesinin uygulama alanı açısından büyük önemi vardır (Schindler, 1996). Etkileşimin bir ölçme aracı ile dolaylı olarak betimlenmesi makro analitik; doğrudan gözlemlenerek betimlenmesi mikro analitik ölçme olarak tanımlanmaktadır. Makro analitik çalışmalar, mikro analitik çalışmalardan sayıca daha fazladır; fakat Brandl’e (2005) göre mikro analitik çalışmalar terapötik süreç hakkında daha somut ve işveruk bilgilere ulaşmamızı sağlamaktadır. Lambert ve Hill (1994), makro ve mikro ölçüm yerine, doğrudan ve doğrudan olmayan

ölçüm kavramını kullanmaktadır. *Doğrudan olmayan ölçüm*, ön ve son test sonuçlarının bir ölçek aracılığıyla karşılaştırılmasıdır. Gerek ülkemizde gerek yurt dışında deneysel desenli araştırmalarda bu yöntemle sıklıkla başvurulmaktadır. Bu tarz bir ölçümde, danışanın başlangıçtaki belirti sayısında veya şiddetinde bir azalma olup olmadığı gözlemlenmektedir. Yine aynı şekilde danışanın sorunu ile ilişkili bir ölçme aracının (örneğin; depresyon veya kaygı ölçümü) ön ve son test puanlarının karşılaştırıldığı ölçümler doğrudan olmayan ölçümlere örnektir. Buna karşın, *doğrudan ölçümlerde* bir danışma oturumu veya tüm oturumlar, video veya ses kayıt cihazıyla kaydedilmekte ve danışan – danışman davranışları (çoğu zaman dışarıdan bir gözlemci tarafından) gözlemlenmektedir.

Odak

Araştırma odağı psikolojik danışman, danışan veya etkileşim olabilmektedir. Terapötik diyalogun, davranışsal düzeyde analizini olanaklı hale getiren birtakım sınıflama sistemleri geliştirilmiştir. Bu sınıflama sistemlerinin bir kısmı, salt psikolojik danışman veya psikoterapist davranışlarına odaklanmaktadır (Örneğin; Hill, 1978; Friedlander, 1982; Goldberg, Hobson, Maguire, Margison, O Dowd, Osborn & Moss, 1984; Evans, Piasecki, Kriss & Hollon, 1984; Elliott, 1984; Mahrer, Nadler, Stalikas, Schachter & Sterner, 1988; Wisner & Goldfried, 1996; Shaikh, Knobloch & Stiles, 2001; Watzke, Koch & Schulz, 2006). Daha az olmakla birlikte bazıları danışman davranışlarının yanı sıra danışan davranışlarına da odaklanmaktadır (Örneğin; Schindler, 1989; Jones, Cumming & Pulos, 1991; Connolly, Chris, Christoph, Shapell, Barber & Luborsky, 1998). Araştırma odağı etkileşim olduğunda, danışan ve danışman davranışları eş zamanlı incelenmektedir. Bastine, Fiedler ve Kommer'e (1989) göre eğer karşılıklı bağımlılık veya transaksyonel nedensellik çerçevesinde bir inceleme yapılması hedefleniliyor ise, danışman davranışları ile birlikte danışan davranışlarına odaklanmak gerekmektedir.

Perspektif

Danışma süreci, psikolojik danışman veya danışanın *perspektifi* açısından gözlemlenip değerlendirilebilir; fakat genelde süreç bağımsız gözlemcilerce gözlenmekte ve değerlendirilmektedir. Sürece dair kimin bakış açısının esas alınacağı önemlidir; fakat daha da önemlisi *gözlemin geçerliği ve güvenilirliğidir*. Brandl'e göre (2005) gözlemin geçerliği ve güvenilirliği birtakım ölçütlere duyarlılık göstermektedir; bu nedenle danışan ile danışman arasındaki etkileşimi gözlemeyi hedefleyenlerin aşağıda aktarılan beş ölçütü dikkate almaları gerekmektedir.

- *Kuramsal Yönelim ve Temellendirme*: Sistematik gözlem, ister istemez bir seçicilik ve soyutlamaya neden olmaktadır. Davranışın nasıl sınıflandırılacağı ile ilgili bir seçim ve tanımlama, bir kuramsal çerçeveye göre olmalıdır (Soldz, Budman ve Demby, 1992; Startup ve Shapiro, 1993). Ne var ki her bir psikolojik danışma kuramının sayıltısı farklıdır; ancak son yıllarda *ortak etki mekanizmaları* üzerinde durularak bu sorun aşılmaya çalışılmaktadır.

- **Geçerlik:** Kategori sistemlerinin geçerliği, kuramsal bir dayanağının olması ile ilintilidir. Bir davranışın; daha doğrusu gözlem kategorilerinin kuramsal karşılığının olması gerekmektedir.
- **Tamlık:** Etkileşim sürecindeki tüm davranışların araştırmada başvuru kategorisi sisteminde bir karşılığının olması gerekmektedir. Süreçteki her bir davranış kategorikleştirilebilmelidir. Fakat bazen bir davranış, mevcut kategorilerden hiçbirine giremeyebilmektedir; bu durumda söz konusu davranış “diğer davranışlar” şeklindeki bir kategori içerisinde tanımlanmaktadır.
- **Açıklık:** Her bir kategori elbette birbirinden bağımsız olmalıdır. Bir davranış sadece bir kategori içerisine yerleştirilmelidir; bir kategoride tanımlanan bir davranış, diğer kategoriler içerisinde tanımlanamamalıdır. Dolayısıyla kategoriler birbirlerinden ayırt edilebiliyor olmalıdır.
- **Güvenirlilik:** Danışman ve danışan davranışlarının gözleminin güvenilir olabilmesi için, birden fazla uzmanın gözlemine başvurulmalıdır (Brandl, 2005).

<i>Veri Toplama Yöntemi</i>	
Ölçüm	Makroanalitik (Dolaylı) Ölçüm
	Mikroanalitik (Doğrudan) Ölçüm
Odak	Psikolojik Danışman
	Danışan
	Etkileşim
Perspektif	Psikolojik Danışman
	Danışan
	Dışarıdan Bir Gözlemci
Kategori Sistemleri	Psikolojik Danışman Davranışları
	Danışan Davranışları
	Danışman ve Danışan Davranışları
<i>Örnekleme</i>	
Gözlem Çerçevesi	Oturum – Oturum Kesiti
	Ortak (Özgül) Etki Faktörleri
	Ortak Olmayan Etki Faktörleri
Gözlem Birimi	Zamansal
	Dilbilgisel
	Anlamsal
Gözlem Verilerinin Kodlanması	Klasik (Açık İçerik)
	Pragmatik (Örtük İçerik)
<i>Analiz Birimi</i>	
Konuşma Eylemi	Tematik – Konusal Aidiyet
	Öznelarası İlişki
	Dil dışı kategoriler
Eylem Göstergesi	İçerik
	Davranış / Davranış Türü
	Tarz
	Kalite

Tablo.1 Psikolojik Danışma Sürecinin Araştırılmasındaki Yöntemsel Farklılıklar

Kategori (Gözlem) Sistemleri

Psikolojik danışman davranışlarının sınıflandırılması ile ilgili olarak görece bir görüş birliğinin olduğunu söylemek mümkündür (Elliott, Hill, Stiles, Friedlander, Mahrer & Margison, 1987; Hartmann & Herzog, 1995; Elliot, 1998); fakat bazı davranışların tek bir sınıflama sisteminde kendine yer bulduğu görülmektedir. Örneğin; Trijsburg, Lietaer, Colijn, Abrahamse, Joosten, ve Duivenvoorden'in (2004) geliştirdikleri sınıflama sistemindeki kategoriler (kolaylaştırılmış müdahaleler, deneysel girişimler, psikodinamik müdahaleler, davranışsal müdahaleler, bilişsel müdahaleler, psikodinamik grup müdahaleleri ve sistemik müdahaleler) doğrudan yardım becerilerine işaret etmekten çok terapötik stil veya kuramsal referanslarla ilgilidir. Oysa sınıflama sistemlerinde kategorilerin, bir yardım becerisi ile ifade edilmesi daha sıklıkla karşılaştığımız bir durumdur. Örneğin soru sorma, cesaretlendirme, yönerge verme, yansıtma gibi davranış kategorileri birçok sınıflama sisteminde kendine yer bulmuştur.

Tüm kategori sistemleri içerisinde yer alan ve terapötik yardım becerileri (helping skills) olarak kabul edilen, dokuz bileşenden söz etmemiz mümkündür (Elliott, vd., 1987). Bu beceriler; soru sorma, rehberlik etme (yönerge verme), yansıtma, açıklama, destekleme, yorumlama, kendini açma, yüzleştirme ve sessizliktir.

Farklı sınıflandırma sistemleri incelendiğinde aynı yardım becerisinin veya davranışının farklı ve/veya alt sınıflandırmaları ile isimlendirildiği görülmektedir (Schindler, 1989). Örneğin; bazı sınıflama sistemlerinde *soru sorma* becerisi, salt soru sorma şeklinde sınıflandırılırken (Elliott, 1984; Schindler, 1989; Wisner & Goldfried, 1996; Stiles, 1992; Shaikh, Knobloch & Stiles, 2001), başka bazı sınıflama sistemlerinde açık – kapalı uçlu soru (Hill, 1978; Friedlander, 1982; Goldberg vd., 1984) şeklinde alt kategoriler içerisinde sınıflandırılmıştır. Aynı şekilde bazı sınıflama sistemlerinde rehberlik (Hill, 1978; Friedlander, 1982) olarak yer alan davranış kategorisi bazılarında direktif (Evans vd., 1984), öneri (Wisner & Goldfried, 1996; Shaikh, Knobloch & Stiles, 2001); yönerge (Watzke, Koch & Schulz, 2006) olarak adlandırılmıştır.

Bir yardım becerisinin farklı şekillerde adlandırılmış olması ve araştırmalarda farklı sınıflama sistemlerine başvurulması sonuçların bütünleştirilmesini güçleştirebilmektedir. Ancak asıl sorun, farklı çalışmalarda aynı sınıflama sistemlerine başvurulmasına karşın, birbiri ile örtüşmeyen bulguların rapor edilmiş olmasıdır (Mahrer, Nifakis, Abhjkara & Sterner, 1984). Örneğin aynı sınıflama sisteminin (Stiles'in Sözel Tepki Modu) kullanıldığı iki farklı çalışmada 'yorumlama' terapistin toplam etkinliklerinin %7'sini oluştururken; bir diğer araştırmada bu oran %38 olarak belirlenmiştir (Mahrer vd., 1984). Bu ve buna benzer sonuçlar, kategorinin adlandırılmasında her ne kadar bir görüş birliğinin olduğunu gösterse de, tanımlama ve teorik kavramsallaştırmada farklılıkların olduğunu göstermektedir. Bir gözlemci açısından bir tepki yorumlama kategorisinde görülürken, bir başkası tarafından farklı bir kategoride görülebilmektedir. Bu sıkıntının nispeten aşılması için araştırmacılar, *gözlemciler arasında tutarlılığa (interrater reliability)* önem vermektedirler.

Geliştirilmiş olan sınıflama sistemlerinden birçoğu sadece psikolojik danışman davranışlarını kapsamaktadır. Schindler (1989), Jones, Cumming ve Pulos (1991), Connolly vd.'nin (1998) geliştirmiş oldukları sınıflama sistemleri hem danışman hem de

danışan tepkilerine odaklıdır. Diğer yandan sadece danışan davranışlarını ele alan sistemler de mevcuttur (Chamberlain, Patterson, Reid, Kavanagh & Forgatch, 1984; Meier & Boivin, 1986).

Danışman davranış kategorilerinin belirlenmesinde olduğu gibi, danışan davranışları ile ilgili kategorilerin belirlenmesinde de farklı kuramsal bakış açıları rol oynayabilmektedir. Bazı araştırmacılar danışandan hız alan yaklaşım doğrultusunda danışan davranışlarının neler olabileceğini veya ne şekilde sınıflandırılabilirliğini ele alırken (Snyder, 1945; Frank & Sweetland, 1962), bazıları davranışçı kuramın açıklamalarını esas alarak danışan davranışlarının kategorizasyonunu gerçekleştirmişlerdir (Chamberlain vd., 1984; Schindler, Hohenberger-Sieberer & Hahlweg, 1989). Yine aynı şekilde bazı araştırmacılar eklektik yaklaşımı benimseyerek bu kategorileri sınıflamaya çalışmışlardır (Hill, 1978; Schindler, 1991; 1996).

Danışanların psikolojik danışma süresince gösterdikleri tepkiler psikolojik danışmanın tepkilerinden bağımsız değildir. Nitekim Reinecker (1984) süreç kavramı ile bir dizideki her bir ögenin kendisinden önceki öge (ileti) tarafından belirlendiği, olayların belli bir sıraya göre düzenlendiği bir zaman kesiti olduğunu belirtmektedir. O halde her bir gözlem ögesi, bir diğer gözlem ögesi ile nedensel ilişki göstermektedir (Bastine, Fiedler & Kommer, 1989; Shoham-Salomon, 1990; Lambert & Hill, 1994; Lambert, Garfield & Bergin, 2004; Sanberk, 2010). Bu nedenle etkileşim halindeki danışan ve danışman davranışlarının karşılıklı bağımlılık çerçevesinde incelenmesi daha anlamlı olacaktır; dolayısıyla her iki tarafın davranışlarını içeren kategori (gözlem) sistemlerinin tercih edilmesi daha çok yarar sağlayacaktır.

2. Örneklem

Gözlem Çerçevesi

Gözlem çerçevesinin ne olacağı sıklıkla tartışılmış ve bazı yönelimler ortaya konmuştur. Bu yönelimler (1) tüm bir oturumun ya da bir oturum kesitinin değerlendirilmesi, (2) davranış örneklerinin genel kategoriler içerisinde tanımlanması ve (3) özgül müdahalelerin kategorik hale getirilmesidir.

Sürecin analizini amaçlayan çalışmaların büyük bir kısmı, bir veya daha fazla sayıdaki oturum kesitlerinin analizi ile sınırlıdır. Böylesi bir seçim beraberinde bazı problemleri getirmektedir (Kiesler, 1973; Akt. Plath, 1998). Belirli bir oturum (örneğin; ilk veya başlangıç oturumunun 15 dakikası) kesitinde yer alan davranışlar inceleme konusu yapıldığında; genelleme sadece incelemenin yapıldığı oturuma yapılabilmektedir. Kaldı ki gözlem dışı tutulan ve de güncel oturumun memnuniyeti üzerinde etkili olabilecek davranışların bir kısmı gözden kaçırılmış olabilmektedir. Bütün bir oturumun ve bir terapötik sürecin (tüm oturumlar) tamamının incelenmesi ideal olsa da, bilimsel araştırmalardaki tutumluluk ilkesi bu ideal şartın karşılanmasını güçleştirmektedir. Bundan ötürü terapötik diyalog örneklenerek incelenmektedir. Örneklem üç farklı şekilde yapılmaktadır. Örneklem *tesadüfe*, önceden tespit edilmiş *sabit bir zaman aralığına* (örneğin; bir oturumun ikinci yarısı) veya *belirli konulara* (örneğin; ödevlerin konuşulması) dayalı olarak yapılabilmektedir.

Psikolojik danışmada hem danışmanın hem de danışanın iletileri tematik içerik açısından çeşitlilik göstermektedir; bu nedenle rastlantısal veya sabit bir zaman aralığındaki konuşmaların incelenmesi bütünü gözden kaçırılmasına yol açabilmekte

veya sürecin bir bütün olarak kavranmasını engelleyebilmektedir. Bir terapötik sürecin bazı kesitlerinde psikolojik danışman belirli yöndeki yardım becerilerini daha yoğunluklu kullanırken, bazılarında daha az başvurabilmektedir; örneğin, daha ilk oturumda danışman kendini açmayabilmekte veya yüzleştirme becerisini muhtemelen kullanmamaktadır. Oysa eğer bir araştırmada ilk oturumun sadece 15 dakikasındaki konuşmalar analiz edilecekse, büyük bir olasılıkla yukarıda ifade edilen beceriler gözlemlenmeyebilir. Bu durum danışan davranışları için de geçerlidir. Danışanlar doğal olarak henüz başlangıç oturumlarında çeşitli olay ve spesifik problemlerini ağırlıklı olarak gündeme taşırlar, sürecin ilerleyen evrelerinde ise başarı bildirimleri veya oto-kontrol çabalarında bir artış olması beklenir; buna karşın problemlerinden daha az sıklıkta (bu elbette ideal bir terapötik süreç için geçerlidir) bahsetmeleri beklenir.

Tüm bu tespitler terapötik diyalogun incelendiği araştırmalardaki sorunsalı ve sınırlılığı göstermektedir. Tüm örnekleme yöntemlerinin sınırlılığı olsa da, temaya bağlı bir örneklemenin daha az olumsuzlukları vardır. Örneğin bir araştırmada sadece psikolojik danışmanın soru sorma veya yüzleştirme becerilerinin incelenmesi, yine aynı şekilde sadece danışanın değişim ile ilgili bildirimlerinin veya oto-kontrol çabalarının incelenmesi böylesi bir tercihi ortaya koymaktadır. Kiesler'in (1973) dikkat çektiği bir diğer problemse bir danışma sürecinde hangi oturumların seçileceğidir (Akt. Plath, 1998). Hangi oturumlar en ağırlıklıdır (önemlidir), daha doğrusu değişime en fazla katkısı olan oturum hangi oturumdur? Ne yazık ki bugünkü mevcut bilgiler bu soruyu yanıtızsız bırakmaktadır. Hiç şüphesiz bu, rahatsızlığın türü ve danışma programının yapısına, içeriğine bağlıdır (Grawe, Caspar & Ambühl, 1990; Jacobson & Christensen, 1996).

Üçüncü yönelim (özgül müdahalelerin kategorik hale getirilmesi) belli bir kuramı öncellemektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi her psikolojik danışma kuramı kendi sayıltılarından yola çıkmakta, farklı müdahale tekniklerini işe koşarak ulaşmayı öngördükleri hedefler kısmen de olsa birbirinden farklılaşmaktadır. Stevens, Hynan ve Allen (2000), belirli bir kuramsal görüşten hız alan etki faktörlerine; bir başka ifade ile psikolojik danışma sürecinin belirli bir kuram çerçevesinde işletilmesi esnasında gözetilen etki faktörlerine, *spesifik (özgül) etki faktörleri* dendiğini belirtmektedirler. Bir etki faktörü sadece bir kurama özgü olabilir, böylesi bir etki faktörü "özgüldür"; ancak eğer bir etki faktörünün, tüm psikoterapi kuramları içerisinde geçerliliği söz konusu ise, bu durumda etki faktörü "özgül olmayan" şeklinde betimlenmektedir (Dilcher, 2002). Eckert (1996) *spesifik (özgül) olmayan etki faktörleri* kavramının, bazı kaynaklarda genel etki faktörleri veya ortak etki faktörleri, hatta sadece terapötik etki faktörleri şeklinde adlandırıldığını belirtmektedir.

Spesifik (özgül) olmayan etki faktörleri neredeyse tüm yaklaşımlarda kabul gören veya dikkate alınan etki faktörleridir. Bu faktörler bazı yaklaşımlarda açık bir şekilde tanımlanırken, bazı yaklaşımlarda kuramsal boyutta yeterince tartışılmaksızın kendine yer edinmiştir (Reinecker, 1984). Kabul, empati, başarı beklentisi, problemin kavramsallaştırılması veya terapötik ilişki özgül olmayan etki faktörleri olarak kabul görmektedir (Huf, 1992; Märten ve Petzold, 1998). Grawe (1995) ise açıklama, baş etme, problemin güncelleştirilmesi ve danışanın kaynaklarının harekete geçirilmesini en temel genel etki faktörleri olarak görmüştür. Ancak özellikle en çok tartışılan ve kabul gören ortak etki faktörleri *terapötik çalışma uyumu* (working alliance) ve *'terapötik ilişki'dir* (Bastine, 1988; Weinberger, 1995; Bänninger-Huber, 2001). Lambert (1991),

psikolojik danışma dışı faktörlerin (danışanın kişisel özellikleri, becerileri ve sosyal destek ağı vb.), terapötik müdahale neticesinde ortaya çıkan değişim konusunda en belirleyici faktör olduğunu; ancak terapötik süreçteki ortak etki mekanizmalarının en belirleyici ikinci faktör olduğunu belirtmektedir. Yine aynı şekilde Wampold (2001) ortak etki faktörlerinin sonuç üzerinde, en temel belirleyici faktörler olduğundan söz etmektedir; ona göre %70 gibi yüksek bir oranla sonuç bu faktörlerden etkilenmektedir.

Danışan ve danışman davranışlarını (tepkilerini) inceleme konusu yapan farklı gözlem sistemleri ağırlıklı olarak ortak etki faktörleri üzerinde durmaktadır. Psikolojik danışmanın yeniden formüle etme, yapılandırma, cesaretlendirme, yüzleştirme ve asgari teşvik gibi davranışları; aynı şekilde danışanın olumlu-olumsuz duygularını betimlemesi, problemi betimlemesi, istek/amaçları tasarlaması ve değişimle ilgili bildirimleri gibi davranışları bu genel veya ortak kategorileri örnekleyebilir.

Gözlem Birimi

Schindler'e (1991) göre *gözlem biriminin* seçiminde belirleyici olan, söz konusu bir gözlem biriminin bir kategori içerisinde sınıflandırılabilir büyüklükte olup olmadığıdır. Hangi gözlem birimi üzerinde çalışılacağı zaman, dilbilgisi veya anlamlılık kriterleri belirlemektedir. Tüm bu kriterler aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Zaman Birimi: İncelenecek etkileşim süreçlerinin kıyaslanabilmesi için aynı zaman birimlerine bölünmesi gerekmektedir; etkileşim süreci ancak bundan sonra kategorik hale getirilebilir. Zamana dayalı olarak gözlem birimlerinin belirlenmesi pratik olduğu kadar kendi içerisinde birtakım olumsuzlukları barındırmaktadır. Şöyle ki örneğin bir terapötik süreçteki tek bir oturum veya bir oturumun sadece belli bir kesitin dikkate alınması birçok gözlem biriminin (ki bunlar anlamlı da olabilir) gözden kaçırılmasına yol açabilir. Dolayısıyla sonuç (terapötik başarı veya başarısızlık) üzerinde etkili olabilecek bazı etkileşim örüntülerinin göz ardı edilmiş olması riski ortaya çıkabilir. İncelenmiş olan gözlem birimleri, terapötik sürecin bütününe ne kadar temsil ettiğini tartışmalı hale getirmektedir. Schindler'e (1996) göre etkileşimin devamlılığı göz önünde bulundurulduğunda psikolojik danışman-danışan etkileşiminin gözlemlenmesinde zamana dayalı örnekleme bu nedenle pek de uygun düşmemektedir.

Dilbilgisel Cümle: Gözlem biriminin dilbilgisel cümle esas alınarak belirlenmesi en sık kullanılan yaklaşımdır. En az bir özne bir yüklemi içeren gramatik cümlelerin tespitine dayalı gözlemlene, en sık başvurulan gözlemsel özelliktir (Hill, O'Grady & Elkin, 1992). Gözlem biriminin dilbilgisel cümle ölçütü açısından incelenmesi gözlemcinin işini yalınlaştırdığından, danışan ve danışman iletilerinin kodlanmasını görece kolaylaştırmaktadır. Doğaldır ki bu da gözlemin güvenilirliğini arttırmaktadır. Ne var ki kodlama sürecinde sözel bildirimler her zaman için gramatik kurallar açısından uygunluk taşımamaktadır; bu da beraberinde bazı güçlükleri getirmektedir. Tam da bu nedenle gözlemcinin daha dikkatli olmasını gerektiren "anlamsal birimin" tercih edilmesi uygun olacaktır (Russell & Staszewski, 1988; Akt. Michalak, Kosfelder, Meyer & Schulte, 2003).

Anlamlılık: Sözel davranışın belirlenmiş bir kategorik sistem dahilinde tasnif edilmesinde en önemli ölçüt, bir sözlü bildirim mutlaka bir kategori içerisinde tanımlanma zorunluluğunun olmasıdır. Yeni gözlem birimi bu tanımlama işleminden

sonra belirlenmektedir. Bir başka deyişle, yeni bir davranış kategorisine geçilmeden önceki gözlem biriminin mevcut davranış kategorileri içerisinde tanımlanmış olması gerekmektedir. Örneğin psikolojik danışmanın “destek” (ki bu tek bir cümle ile sınırlı olmayabilir) davranış kategorisini temsil eden bir davranışı ortaya koymasından sonra, bunu muhtemel olarak takip eden danışanın “problem betimleme” davranış kategorisine geçilebilir. Etkileşim partnerinin konuşmayı değiştirmesi, yeni bir kategorinin oluşturulması sonucunu ortaya çıkartmaktadır; konuşmanın değişmemesi halinde ise yeni bir kategoriye geçilmesine gerek yoktur (Heyns & Zander, 1953; Akt. Lutz, Martinovich & Howard, 2001).

Gözlem Verilerinin (Davranışların) Kodlanması

Gözlemci, gözlem çerçevesine ve gözlem birimine karar verdikten sonra, konuşma eyleminin ne şekilde kodlanacağına karar verilmelidir. Berelson (1952) ve Marsden (1965) geleneklerine göre konuşma eylemi, klasik ve pragmatik olmak üzere iki farklı şekilde kodlanabilir (Akt. Schindler, 1991; Lambert & Hill, 1994). Rusell ve Stiles’in (1979) de üzerinde durduğu *klasik* ve *pragmatik* kodlama stratejisi sözel ve sözel olmayan davranışların ne şekilde kodlanacağı ile ilgili bir yol haritası sunmaktadır.

Klasik kodlama stratejisi somut sözel davranışların gözlemine dayanmaktadır; sözel ifadeler açık (doğrudan gözlemlenen) içeriklerine göre sınıflandırılmaktadır. O halde bu stratejinin, daha çok konuşma eyleminin anlamsal ve söz dizimsel boyutları ile sınırlı olduğu söylenebilir. Klasik kodlama stratejisinde her şeyden önemlisi nesnelliktir; böylelikle gözlemcinin minimal bir eğitimle/alıştırmayla güvenilir bir düzenleme yapması olanaklı olmaktadır (Schindler, 1991; Lambert & Hill, 1994).

Pragmatik kodlama stratejisi sözel davranışların ötesinde bu davranışların gizil, doğrudan gözlenemeyen yönü ile ilgilidir; bir başka ifade ile bu stratejide konuşma eylemi yorumlanmakta ve anlamlandırılmaya çalışılmaktadır. Pragmatik model ile örtük içeriğe odaklanılmaktadır. Bu kodlama stratejisinde gözlemcinin niteliği son derece önem taşımaktadır; gözlemcinin yeterliği yüksek olmalı ve gerekli eğitimleri almış olmalıdır. Klasik kodlama stratejisi ile kodlamanın yapılması (doğrudan açık davranış ile ilgili olduğundan) yorumlama gerektirmediğinden, hem daha kolay hem de gözlem sonuçlarının daha güvenilir olması sağlanmaktadır (Schindler, 1991; Lambert & Hill, 1994).

3. Analiz Birimi

Konuşma Eylemi ve Gösterge

Konuşma eyleminin sözel ve sözel olmayan düzeyleri vardır. Gözlemi yapılan davranışa ilişkin kategori sistemleri, tercihe (elbette hipotezlere) bağlı olarak konuşma eyleminin sözel düzeyi ile sınırlandırılabilir. Psikolojik danışma esnasında sosyal etki, öncelikle sözel etkileşim düzeyinde gerçekleşmektedir. Psikolojik danışma veya psikoterapide sözel eylemle ilgili birçok kategori sistemi mevcuttur (Schindler, 1991; Valdes, vd., 2010). Bazı araştırmacılara göre konuşma eylemi üç farklı boyut (gösterge) dâhilinde incelenebilmektedir (Rusell & Stiles, 1979; Rusell, 1988; Stiles, 1986; 1992):

- a. Konuşma eylemindeki sözel ifadeler *semantik (anlamsal)* veya *tematik* olarak sınıflandırılabilir. Burada yanıtı aranılan soru belirli bir psikolojik danışma kesitinde hangi konu veya ne hakkında konuşulduğudur. Russell ve Stiles (1979) bu boyutu aynı zamanda *içerik kategorileri* (content categories) olarak adlandırmaktadır. İçerik kategorisinde, sözcük veya sözcükler grubu anlamsal (veya konusal) olarak gruplandırılmaktadır. Bu tip içerik kategorileri terapi akışını tematik olarak ortaya koymaktadır; ne var ki etkileşimin analizi için çok da büyük olanak sunmamaktadır (Russell ve Stiles, 1979; Gottschalk, Lolas ve Viney, 1986).
- b. Kategoriler konuşma eyleminin *söz dizimsel (sentaktik)* boyutuna da yoğunlaşabilir. Sözel davranışların söz dizimsel bir yaklaşım ile sınıflandırılması belirli bir zaman kesitindeki danışman ve danışan iletişiminin sıralı (dizisel) olarak ele alınmasını olanaklı kılmaktadır. Örneğin “soru sorma” bir davranış kategorisidir ve bu davranışı muhtemelen “bilgi verme” davranış kategorisi takip etmektedir. Russell ve Stiles (1979) bu boyutu aynı zamanda *özneler arası* (intersubjective) olarak adlandırmaktadır. Özneler arası değerlendirme, söz dizimsel veya gönderici ve alıcı arasındaki ilişkiyi kapsamaktadır. Bu kategori, bir kişinin etkileşim halinde bulunduğu kişiden belirli özellikteki mesajı alıp almadığı sorusuna yoğunlaşır. Bir konuşma eyleminin özneler arası göstergesi, terapötik etkileşimin betimlenmesi ve analizi ile ilgili olarak bilginin edinilmesinde büyük olanak sunmaktadır. Bu nedenle özneler arası değerlendirme, diğer kategori veya değerlendirme sistemlerine göre daha çok kullanılmaktadır (Elliot, Stiles, Shifmann, Barker, Burstein & Goodman, 1982; Akt. Elliot, 1991; 1998).
- c. *Dil dışı kategoriler* (extralinguistic) konuşma eyleminin sözsüz yönüne (vurgu, kekeleme vb.) odaklanır; diğer bir ifade ile sözel davranış dışındaki niteliğe odaklanılmaktadır. Bu yaklaşımda sözel düzey göz ardı edilmektedir. Buna örnek olarak vurgulama (sesin alçaltılıp yükseltilmesi), gülme ve kekeleme gibi işaretler örnek olarak verilebilir. Kiesler (1982), sözel olmayan iletişimin büyük anlam ifade ettiğini belirtmektedir. Bu nedenle sözel ifadeler, sözel olmayan ifadelerin ışığında yorumlanmalıdır. Buna karşın bazı araştırmacılar, sözel olmayan ifadelerin tek başına; bir diğer anlatımla sözel işaretleri dikkate almadan yorumlamanın etki süreci veya danışma oturumu hakkında bilgi sunmadığını belirtmektedirler (Hill, Siegelman, Gronsky, Sturniolo & Fretz; 1981; Schindler, 1991).

İdeal olan, konuşma eyleminin yukarıda bahsedilen tüm yönlerinin (anlamsal-söz dizimsel ve konuşma eyleminin sözsüz yönü) dikkate alınmasıdır. Ancak ne var ki Schindler'in (1991) belirttiği gibi karmaşık nedenlerden ötürü tek bir çalışmada tüm kanalların sistematik olarak ele alınabilmesi güçtür. Sadece sözel olmayan davranışların olumlu-olumsuz-nötr olarak kodlanması ve bunun sözel kategorilerle kombinasyonu toplam kategori sayısını en az üç katına çıkartacaktır. Bu sınırlılık nedeniyle Schindler (1991), sözel göstergeye öncelik verilmesi ve analiz edilmesinin mantıklı olacağını söylemektedir.

Lambert ve Hill'e göre (1994), süreçteki eylemler içerik, davranış veya davranış türü, tarz ve kalite göstergeleri açısından ele alınabilir. İçerik 'ne söylenmekte veya ne kastedilmektedir', davranış veya davranış türü 'ne yapılmaktadır', tarz 'nasıl

söylenmekte veya nasıl yapılmaktadır' ve kalite 'bir şey ne kadar doğru söylenmekte veya yapılmaktadır' ile ilgilidir (Lambert ve Hill, 1994).

Sonuç

Psikolojik danışma olgusunun makro analitik, bir diğer ifade ile dolaylı yollardan incelenmesi elbette kuramsal ve uygulama alanlarına katkı sağlayacaktır. Ancak doğrudan ölçümlerle (mikro analitik) danışma sürecinin incelenmesi çok daha somut katkılar ortaya koyacaktır. Keşif yönelimli (discovery-oriented) araştırmaların kuram temelli (theory-based) çalışmalarına göre son yıllarda daha fazla ağırlık kazanması, danışan ile danışman arasındaki etkileşimin gözlemine daha anlamlı hale getirmektedir. Bu da etkileşimin nasıl veya ne gibi yöntemsel tercihlerle gözlemleneceği konusunu öne çıkartmaktadır. Her şeyden önce veri toplama aşamasında kimin inceleneceği (danışan, danışman veya etkileşim), kimin bakış açısının dikkate alınacağı (danışan, danışman, dışarıdan bir gözlemci) ve hangi veri toplama araçları (kategori - gözlem sistemleri) ile verilerin toplanacağı henüz araştırmanın başlangıcında kararlaştırılmalıdır. Bir süreç araştırmasında veya etkileşimin gözlemlendiği çalışmalarda tüm oturumların incelenmesi beraberinde birtakım güçlükleri getirmektedir; bu nedenle böylesi bir araştırmadaki sınırlıklar açık bir dille belirtilmiş olmalıdır. Hangi oturumların ve oturum kesitlerinin, hangi davranışların gözlemleneceği (özellik ve özellik olmayan etki faktörleri) ve gözlem biriminin (zamansal, dilbilgisel, anlamsal) ne olacağı önceden tespit edilmiş olmalıdır. Son olarak gözlem verilerinin ne şekilde kodlanacağı (klasik ve pragmatik kodlama) ve konuşma eyleminin hangi göstergeler açısından inceleneceği (tematik, öznel arası ilişki ve dil dışı kategoriler) ne gibi bulgulara ulaşılacağı yönünde belirleyici olmaktadır.

KAYNAKLAR

- Audeta, C.T. and Everall, R.D. (2010). Therapist self-disclosure and the therapeutic relationship: a phenomenological study from the client perspective. *British Journal of Guidance & Counselling* Vol. 38, No. 3, 327-342.
- Bänninger-Huber, E. (2001). Von der Erfolgsforschung zur Prozeßforschung – und wieder zurück? Zum aktuellen Stand der Psychotherapieforschung im deutschsprachigen Raum. *Psychotherapeut*, 46, 348-352.
- Bastine, R. (1988). Psychotherapeutische Prozesse - von der Verlegenheit, psychotherapeutische Veränderungen zu erklären. *Zeitschrift für Klinische Psychologie, Psychopathologie und Psychotherapie*, 36, 296-307.
- Bastine, R., Fiedler, P. & Kommer, D. (1989). Was ist therapeutisch an der Psychotherapie? Versuch einer Bestandsaufnahme und systematisierung der Psychotherapeutischen Prozeßforschung. *Zeitschrift für klinische Psychologie*, 18, 3-22.
- Beck, M., Friedlander, M. L. & Escudero, V. (2006) Three perspectives on clients' experiences of the therapeutic alliance: a discovery-oriented investigation. *Journal of Marital and Family Therapy*, 32: 355–368.

- Brandl, T. (2005). Erkenntnisgewinn In Der Psychotherapie-Prozessforschung Mit Einer Sequenz Von Einzelfallanalysen. Demonstriert An Einem Vergleich Von Zwei Psychoanalysen, Drei Tiefenpsychologisch Fundierten Psychotherapien Und Zwei Kognitiven Verhaltenstherapien *Inaugural-Dissertation* in der Fakultät Pädagogik, Philosophie, Psychologie der Otto-Friedrich-Universität Bamberg.
- Chamberlain, P., Patterson, G., Reid, J., Kavanagh, K. & Forgatch, M. (1984). Observation of client resistance. *Behavior Therapy*, 15, 144-155.
- Connolly MB, Crits-Christoph P, Shappell S, Barber JP & Luborsky L. (1998). Therapist interventions in early sessions of brief supportive-expressive psychotherapy for depression. *J. Psychother. Pract. Res.* 7:290-300.
- Corey, G. (2008). Psikolojik Danışma Kuram ve Uygulamaları (Çev. T.Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Dilcher K. (2002). Klinisch-Psychologische Forschung im stationären Setting. In: Jacobi F. & Poldrack A. (Hrsg.): *Wissenschaftliches Arbeiten in der Klinischen Psychologie* (pp. 89-106). Göttingen: Hogrefe.
- Eckert, J. (1996). Schulübergreifende Aspekte der Psychotherapie. In C. Reimer, C., J. Eckert, M.Hautzinger & E. Wilke (Hrsg.): *Psychotherapie* (pp. 324-339). Berlin: Springer.
- Elliott, R. (1984). A discovery-oriented approach to significant events in psychotherapy: Interpersonal process recall and comprehensive process analysis. In L. Rice & L. Greenberg (Eds.), *Patterns of change* (pp. 249-286). New York: Guilford Press.
- Elliott, R., Hill, C., Stiles, W.B., Friedlander, M.L., Mahrer, A.R. & Margison, F.R. (1987). Primary therapist response modes: Comparison of six rating systems. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 218-223.
- Elliot, R. (1991). Five dimensions of therapy process. *Psychotherapy Research*, 1(2), 92-103.
- Elliott, R. (1998). A guide to the empirically supported treatments controversy. *Psychotherapy Research*. 8 (2), 115-125.
- Evans, M., Piasecki, J., Kriss, M., & Hollon, S. (1984). *Rater's manual for the Collaborative Study Psychotherapy Rating Scale*. Minneapolis: University of Minnesota.
- Frank, G. H., & Sweetland, A. A. (1962). A study of the process of psychotherapy: The verbal interaction. *Journal of Consulting Psychology*, 26, 135-138.
- Friedlander, M.L. (1982). Counseling discourse as a speech event: Revision and extension of the Hill Counsellor Verbal Response Category System. *Journal of Counseling Psychology*, 29, 425-429.
- Friedlander, M.L, Ellis, M.V., Siegel, S.M, Raymond, L., Haase, R.F. & Highlen, P.S. (1988). Generalizing from segments to sessions: Should it be done? *Journal of Counseling Psychology*, 29, 425-429.
- Goldberg, D.P., Hobson, R.F., Maguire, G.P., Margison, F.R., O'Dowd, T., Osborn, M.S. & Moss, S., (1984). The clarification and assessment of a method of psychotherapy. *Br. J. Psychiatry*, 114, 567-575.
- Gottschalk LA, Lolas F & Viney LL (1986). *Content analysis and verbal behavior. Significance in clinical medicine and psychiatry*. Springer, Berlin.
- Grawe, K. (1995). Welchen Sinn hat Psychotherapieforschung? Eine Erwiderung auf Tschuschke et al. *Psychotherapeut*, 40, 96-106.

- Grawe, K., Caspar, F., & Ambühl, H.R. (1990). Differentielle Psychotherapieforschung: Vier Therapieformen im Vergleich: Die Berner Therapievergleichsstudie. *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 19(4), 294-376.
- Greenberg, L. (1986). Change process research. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54,4-9.
- Hahlweg, K., Reisner, L., Kohli, G., Vollmer, M., Schindler, L., & Revenstorf, D. (1984). Development and validity of a new system to analyze interpersonal: Kategoriensystem für partnerschaftliche Interaktion (pp. 182–198). In K. Hahlweg & N. S. Jacobson (Eds.) *Marital interaction: Analysis and modification*. New York: Guilford Press.
- Hartmann, A. & Herzog, T. (1995). Varianten der Effektstärkenberechnung in Meta-Analysen: Kommt es zu variablen Ergebnissen? *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 24 (4), 337-343
- Hill, C.E. (1978). Development of a counselor verbal response category system. *Journal of Counseling Psychology*, 25, 461-468.
- Hill, Siegelman, Gronsky, Sturniolo ve Fretz (1981). Nonverbal communication and counseling outcome. *Journal of Counseling Psychology*, 28, 203-212.
- Hill, C.E. (1982). Counseling process research: Philosophical and methodological dilemmas. *The Counseling Psychologist*, 30, 3-18.
- Hill, C. E. (1990). Exploratory in-session process research in individual psychotherapy: A review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 58, 288-294.
- Hill, C. E., O'Grady, K. E. & Elkin, I. (1992). Applying the collaborative study psychotherapy rating scale to rate adherence in cognitive behavioral therapy, interpersonal therapy, and clinical management. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 60, 73-79.
- Hill, C. E., Knox, S., Thompson, B. J., Williams, E. N., Hess, S. A., & Ladany, N. (2005). Consensual qualitative research: An update. *Journal of Counseling Psychology*, 52, 196–205.
- Huf, A. (1992). *Psychotherapeutische Wirkfaktoren*. Weinheim: Psychologie-Verlag-Union.
- Jacobson, N. S. & Christensen, A. (1996). Studying the effectiveness of psychotherapy: How well can clinical trials do the job? *American Psychologist*, 51, 1031-1039.
- Jones, E.E., Cumming, J.D & Pulos, S.M. (1993). Tracing Clinical Themes across Phases of Treatment by a Q-Set. In N.E. Miller, L. Luborsky, J.P. Barber & J.P. Docherty (Eds.), *Psychodynamic Treatment Research. A Handbook for Clinical Practice* (pp. 14 -36). New York: Basic Books.
- Kanfer, F.H. & Grimm, L.G. (1980). Managing clinical change. A process model of therapy. *Behavior Modification*, 4, 419-444.
- Kanfer, F.H. & Schefft, B.K. (1988). *Guiding the process of therapeutic change*. Champaign: Research Pres.
- Kiesler, D.J. (1982). Confronting the client-therapist relationship in psychotherapy. In Anchin, J.C. & Kiesler, D.J. (eds.), *Handbook of interpersonal psychotherapy*. New York: Pergamon.
- Lambert, M. J. (1991). Introduction to psychotherapy research. In M. Cargo (Ed.), *Psychotherapy research* (pp. 1-11). Washington DC: APA.

- Lambert, M. J. & Hill, C. E. (1994). Assessing psychotherapy outcomes and processes. In S. L. Garfield (Ed.), *Handbook of psychotherapy and behavior change* (4. ed., pp. 72-113). New York: John Wiley & Sons.
- Luborsky, L., Barber, J. P., & Crits-Christoph, P. (1990). Theory-Based Research for Understanding the Process of Dynamic Psychotherapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 58(3), 281-287.
- Lutz, W., Martinovich, Z., & Howard, K.I. (2001). Vorhersage individueller Psychotherapieverläufe. *Zeitschrift für Klinische Psychologie und Psychotherapie*, 30, 104-113.
- Mahrer, A.R., Nifakis, D.J., Abhjkara, L. & Sterner, I. (1984). Microstrategies in psychotherapy: The patterning of sequential therapist statements. *Psychotherapy*, 21, 465-472.
- Mahrer, A. R., Nadler, W. P., Stalikas, A., & Schachter, H. M. (1988). Common and distinctive therapeutic change processes in client-centered, rational-emotive, and experiential psychotherapies. *Psychological Reports*, 62, 972-974.
- Märtens, M. & Petzold, H.G. (1998). Wer und was wirkt wie in der Psychotherapie? Mythos "Wirkfaktoren" oder hilfreiches Konstrukt? *Integrative Therapie* 1, 98-110.
- Meier, A. & Boivin, M. (1986). Client verbal response category system: Preliminary data. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54, 877-879.
- Michalak, J., Kosfelder, J., Meyer, F. & Schulte, D. (2003). Messung des Therapieerfolgs – Veränderungsmessung oder retrospektive Erfolgsbeurteilung. *Zeitschrift für Klinische Psychologie und Psychotherapie*, 32, 94-103.
- Plath, I. (1998). Die Untersuchung von Grawe, Donati & Bernauer (1994) aus forschungsinTEGRATIVER SIGHT. Eine methodenkritische Analyse. *Report Psychologie*, 23 (9), 730-749.
- Reinecker, H. (1984). Prozeßtheorien: Verhaltensorientierte Modelle. In U. Baumann (Ed.), *Psychotherapie: Makro-/Mikroperspektive* (pp. 159-176). Göttingen: Verlag für Psychologie.
- Russell, R. L. (1988). A new classification scheme for studies of verbal behavior in psychotherapy. *Psychotherapy*, 25, 51-58.
- Russell, R. L. & Stiles, W. B. (1979). Categories for classifying language in psychotherapy. *Psychological Bulletin*, 86, 404-419.
- Sanberk İ. (2010). Psikolojik Danışman – Danışan İlişkisinin Çözümlemesi ve Bazı Süreç, Sonuç Değişkenleri Açısından İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana.
- Sandweg, R., Sängler-Alt, C. & Rudolf, G. (1991). Erfolge in der stationären Psychotherapie. Ergebnisse eines Katamneseprojektes in einer Fachklinik für psychogene Erkrankungen. *Das öffentliche Gesundheitswesen*, 53(12), 801-809.
- Schiepek, G. (1994). Ist eine systemische Psychotherapieforschung möglich? *Zeitschrift für Klinische Psychologie, Psychopathologie und Psychotherapie*, 42, 297-318.
- Schindler, L. (1989). Das Codiersystem zur Interaktion in der Psychotherapie (CIP): Ein Instrument zur systematischen Beobachtung des Verhaltens von Therapeut und Klient im Therapieverlauf. *Zeitschrift für Klinische Psychologie*, 18, 68-79.

- Schindler, L., Hohenberger-Sieberer, E. & Hahlweg, K. (1989). Observing client-therapist interaction in behaviour therapy: Development and first application of an observational system. *British Journal of Clinical Psychology*, 28, 213-226.
- Schindler, L. (1991). *Die empirische Analyse der therapeutischen Beziehung*. Berlin: Springer Verlag.
- Schindler, L. (1996). Prozeßforschung. In: A. Ehlers & K. Hahlweg: *Grundlagen der Klinischen Psychologie* (269-298). Göttingen: Hogrefe.
- Schulte, D. (1995). *Therapieplanung*. Göttingen: Hogrefe.
- Shaikh, A., Knobloch, L. M., & Stiles, W. B. (2001). The use of a verbal response mode coding system in determining patient and physician roles in medical interviews. *Health Communication*, 13, 49-60.
- Shoham-Salomon, V. (1990). Interrelating research process of process research. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 58, 295-303.
- Snyder, (1945). An investigation of the nature of non-directive psychotherapy. *The Journal of General Psychology*, 33, 193-223.
- Soldz, S., Budman, S. H. & Demby, A. (1992). The relationship between main actor behaviors and treatment outcome in group psychotherapy. *Psychotherapy Research*, 2, 52-62.
- Stevens, S. E., Hynan, M. T. & Allen, M. (2000). A meta-analysis of common factor and specific treatment effects across the outcome domains of the phase model of psychotherapy. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 7, 273-290.
- Startup, M. & Shapiro, D. A. (1993). Therapist treatment fidelity in prescriptive vs. exploratory psychotherapy. *British Journal of Clinical Psychology*, 32, 443-456.
- Stiles, W.B. (1996). Development of a taxonomy of verbal response modes. In L.S.Greenberg & Pinosof (Eds.), *The psychotherapy process: A research handbook* (pp.161-199). New York: Guilford.
- Stiles, W.B. (1992). Describing Talk: a Taxonomy of Verbal Response Modes. *Linguistics and Education*, 6 (1). pp. 91-98.
- Stiles, W.B., Startup, M., Hardy, G. E., Barkham, M. & Reynolds, S. (1996). Therapist session intentions in cognitive-behavioral and psychodynamic-interpersonal psychotherapy. *Journal of Counseling Psychology*, 43(4), 404-414.
- Strupp, H.H. (1957). A multidimensional system for analyzing psychotherapeutic techniques. *Psychiatry*, 20, 293-312.
- Strupp, H.H. (1994). Psychotherapy research and practice: An overview. In Garfield, S. L. & Bergin, A. E. (eds.). *Handbook of psychotherapy and behavior change (4th ed., pp. 3-18)*. New York: John Wiley & Sons.
- Trijsburg, R., Lietaer, G., Colijn, S., Abrahamse, R., Joosten, S., Duivenvoorden, H. (2004). Construct validity of the Comprehensive Psychotherapeutic Interventions Rating Scale (CPIRS). *Psychotherapy research*, 14, 346-366.
- Valdés N, Dagnino P, Krause M, Pérez JC, Altimir C, Tomicic A. & de la Parra G. (2010). Analysis of verbalized emotions in the psychotherapeutic dialogue during change episodes. *Psychother Res.*; 20(2):136-50.
- Wampold, B. E. (1992). The intensive examination of social interaction. In J. R. Levin (Ed.), *Single-case research design and analysis* (pp. 93-131). Hillsdale: Lawrence Erlbaum.

- Watzke, B., Koch, U., Schulz, H. (2006) Zur theoretischen und empirischen Unterschiedlichkeit von therapeutischen Interventionen, Inhalten und Stilen in psychoanalytisch und verhaltenstherapeutisch begründeten Psychotherapien. *Psychotherapie Psychosomatik Medizinische Psychologie*, 56, 234-248.
- Weinberger, J. (1995). Common Factors Aren't So Common: The Common Factors Dilemma. *Clinical Psychology: Science and Practice* 2: 45-69.
- Wiser, S., & Goldfried, M.R. (1996). Verbal interventions insignificant psychodynamic-interpersonal and cognitivebehavioral therapy sessions. *Psychotherapy Research*, 6,309–319.
- Wittmann, L. (1990). Therapeutische Konzepte, Basisvariablen der Konversation und Forschungsmethoden. In D. Czogalik (Ed.), *Psychotherapie - Welche Effekte verändern?* (pp. 222-239). Berlin: Springer Verlag.